SJRM
SAREM JOURNAL OF REPRODUCTIVE MEDICINE

معرفی کتاب

تعلیم القوابل (آموزش مامایی در دوره قاجاریه)
تالیف: دکتر هاروتیون تریاکیان
ترجمه: دکتر زبردست‌خان(معتمد السلطان)
مقدمه: دکتر ابوطالب صارمی
تصحیح، تعلیق و تحشیه: علی کریمیان- الهام حاتمی باجگیران

این نگاشته واگویه‌ای است تلخ، از اوضاع بهداشت تولیدمثل و دلهره و دلواپسی‌های خانواده‌ها که تقریباً تا نیم سده اخیر تداوم داشت و با به دنیا آمدن نوزادی در پاره‌ای اوقات با اندک تغییری از حالت طبیعی در زائو، همراه با غمنامه غیر قابل توصیفی در خانواده‌ها همراه می‌شد. یا به تعبیری دیگر با برافروختن شمع وجود نوزادی در محفل خانواده چه‌بسا همزمان حیات مادری چون پروانه رو به افول می‌نهاد. به طوری که در متن این میراث مکتوب تمثیلی آورده شده که مایه حیرت است: «قبر زن زائو تا چهل روز باز است» یا در مشق‌نامه اجتماعی دیگری که مورد مداقه قرار گرفت، آمده بود: «اگر زنی در وقت صبح (گله دَر رو) در حال زایمان باشد، میخی را دَر خانه به بیرون زمین می‌کوبند که زایمانش تا غروب (که گله بر می‌گردد) طول نکشد.» این تمثیل‌ها به یک اشارت بیان مبرهن و پرواضحی از وضعیت قابلگی(مامایی)، در آن برهه هستند.
البته باید اذعان داشت که تا پیش از آغاز آموزش‌های کلاسیک و عالی در خصوص حِرفه و علم قابلگی(مامایی) وظیفه بارنهادن زنان و سلامت جنین، نوزاد و مادر بر عهده قابله‌های عاقله‌ی سرد و گرم چشیده‌ای بود که به مدد گیسوی سپید و ممارست شخصی به کمک زائو می‌شتافتند و چه‌بسا در مواقعی که زایمان روند غیر عادی داشت کاری از آنان ساخته نبود و این امر موجب قطع امید از زندگی را برای نوزاد یا مادر و در مواقعی برای هر دو رقم می‌زد.
از این روی کتاب تعلیم القوابل (آموزش مامایی) در عصر قاجار به منظور آموزش ابتدایی ماندگاری مادر و فرزند برای قابله‌ها توسط دکتر هاروتیون تریاکیان به زبان فرانسه نگارش یافت؛ سپس دکتر زبردست‌خان که یکی از شاگردان نگارنده کتاب بود آن را به فارسی ترجمه و عاقبت به همت محمدعلی بن حاج‌شمس الکتاب، کتابت یافت. این اثر در سه مُجلد: ۱) کتاب اول در موضوع حمل ۲) کتاب دوم در موضوع قابله‌گری ۳) کتاب سوم در موضوع تب نفاسی طبیعی و در مجموع در ۱۴۳ صفحه، با ابعاد ۱۰×۱۷ سانتی‌متر و با جلد مقوایی، رویه گالینگور مشکی و زرشکی در سال ۱۳۲۱قمری چاپ سنگی شده است و نسخه ای از آن به شماره ۵۰۳۴-۶، با کد ۷۷۸۹۹۶ و شماره رده بندی ۵۰۳۴ ن.۱ث۱۵۵۶۰ در گنجینه نسخ خطی و نادر سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ثبت و ضبط شده است. اینک جهت آشنایی دانش‌پژوهان با تاریخچه و وضعیت قابلگی و آموزش آن در ایران دوره مشروطیت، این نسخه با مقدمه دکتر ابوطالب صارمی و بازنویسی، تصحیح، تعلیق، تحشیه شده و چاپ و منتشر شده است. امید است مورد استفاده بهینه کاربران قرار گیرد.

[Downloaded from saremjrm.com on 2026-09-09]
[DOI: 10.29252/sjrm.1.2.85]